

Partea II. Cultură

Idei pedagogice inovatoare în opera lui Ștefan Bârsănescu

Sorin Bulboacă

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Abstract:

Ștefan Bârsănescu was a correspondent member of the Romanian Academy, a Romanian pedagogue and essayist, member of the Chicago Savings Association (USA). His scientific work accounts for more than 30 volumes and over 500 articles published in the country and abroad. Ștefan Barsanescu attended seminar studies in Buzau and university studies in Iasi, obtaining a law degree in 1919 and then in philosophy in 1921. He later studied in Germany, obtaining the title of doctor on Emil Boutroux, his life, opera and philosophy. His teaching in Iasi includes periods of activity as an assistant at the Department of Psychology of the University of Iasi, then as director of the Normal School of Boys "Vasile Lupu" in Iasi. In 1933, he became a professor at the Pedagogical Department of the University of Iasi. Ștefan Bârsănescu's scientific works covers fundamental themes in education sciences - general pedagogy, history of pedagogy, pedagogy of culture, pedagogical epistemology. Ștefan Barsanescu, a disciple of Eduard Spranger, is the most important Romanian representative of the Pedagogy of Culture. From this perspective, the purpose of education is the cultural personality, characterized by the mastery of a wide circle of knowledge, the ability of man to devote himself to good, truth, beauty, and to create cultural values. The concept of cultural personality included moral personality. Truth, good and beauty are eternal values beyond time and space.

Keywords: pedagogy; culture; ideas; school; purpose of education.

I. Introducere

Articolul își propune să evidențieze contribuția majoră a operei pedagogice a profesorului Universității din Iași, Ștefan Bârnănescu, la dezvoltarea învățământului pedagogic din România, în secolul XX, precum și ideile inovatoare în domeniul științelor educației care l-au singularizat în epocă, idei fecunde care își păstrează valoarea și astăzi, integrându-se în contextul noilor tendințe pedagogice din Europa în perioada interbelică. Abordarea noastră nu este una exhaustivă, imposibilă în câteva pagini, dar intenționăm să prezentăm biografia intelectuală a profesorului Ștefan Bârnănescu, opera pedagogică și istorică, dar mai ales noile idei pedagogice care au influențat școala românească și învățământul superior românesc în veacul al XX-lea.

II. Biografia intelectuală și opera pedagogică

Ștefan Bârnănescu s-a născut la 17 februarie 1895 în comuna Viperești, jud. Buzău. A urmat școala primară în localitatea natală, apoi Seminarul Teologic din Galați (1908-1916). Învățământul superior îl urmează la Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași, obținând licența la Facultatea de Drept (1919) și la Facultatea de Istorie și Filozofie (1921), ca student al unor mari profesori precum Garabet Ibrăileanu, Alexandru Philippide, Mihai Ralea, Petre Andrei, Dimitrie Gusti, Matei Cantacuzino, Ion Petrovici, Constantin Fedeleș. Și-a susținut doctoratul în anul 1925, la Iași, în filosofie și pedagogie. A , obținut titlul de doctor cu teza *Emil Boutroux, viața, opera și filozofia sa*¹.

S-a perfecționat ca pedagog, absolvind cursuri postuniversitare în domeniul științelor educației la Universitatea din Berlin și întreprinde călătorii de studii la Jena, München (Germania) și Hilleröd (Danemarca), cunoscând diverse sisteme de educație din spațiul Europei centrale și nordice. A audiat la Berlin cursurile lui Eduard Spranger, de a cărui concepție a fost infleunțat. S-a remarcat ca pedagog și eseist român, devenind membru al Asociațiilor Savanților Celebri din Chicago (SUA). Opera sa științifică însumează peste 30 de volume, 17 manuale pentru învățământul primar, gimnazial și liceal și peste 500 de articole publicate în țară și peste hotare. În anii 1929-1931 a participat la activitățile educative desfășurate de Zentral Institut für Erziehung und Unterricht din Berlin, conduse de H. Nohl și L. Pallat. Ștefan Bârnănescu era conectat la noile idei și abordări ale pedagogilor europeni din perioada interbelică (H. Nohl, L.

¹ Sorin Bulboacă, *Istoria pedagogiei*. Arad: Vasile Goldiș University Press, 2011, 76-77.

Pallat, E. Spranger, Th. Litt, M. Ettliger, E. Kriek, A. Liebert, E. Durkheim, G. Gentile, G. ombardo-radice etc.)².

Cariera didactică a pedagogului ieșean cuprinde perioade de activitate ca asistent la Catedra de Psihologie a Universității din Iași, apoi ca director al Școlii Normale de băieți "Vasile Lupu" din Iași, între 1926-1928. A condus Școala Normală într-un spirit nou, înființând biblioteci de clasă, reorganizând și modernizând biblioteca școlii, organizând excursii școlare etc.³

A parcurs toate etapele carierei didactice universitare, de la treapta de asistent la cea de profesor. La Universitatea din Iași, în epoca interbelică, a cercetat cu studenții diferite domenii din psihologie (psihologia vârstelor, psihologie aplicată), făcând studii indispensabile pentru un pedagog⁴. Din 1933, după pensionarea pedagogului I. Găvănescul, devine, prin concurs, suplinitor de profesor la Catedra de Pedagogie a Universității din Iași, profesor titular din 1937, instituție de învățământ la care a predat până la pensionare (1965). Opera sa științifică însumează peste 30 de volume și peste 500 de articole publicate în țară și peste hotare. Devine **membriu corespondent al Academiei Române** (1963).

Când la sfârșitul anului 1947, s-a pus problema desființării Facultății de Teologie din cadrul Universității din Iași, care funcționa la Suceava, pe motiv că din rândurile studenților teologi s-au recrutat cei mai mari asasini legionari, profesorul Ștefan Bărnănescu s-a opus, deși își risca cariera universitară, poate chiar libertatea. Conform opiniei lui Ștefan Bărnănescu, Facultatea de Teologie trebuia să rămână în cadrul Universității din Iași, iar teama că ar fi un factor de agitație era neîntemeiat⁵. El aducea argumente de ordin pedagogic și cultural, precizând că tinerii din Moldova, Bucovina și chiar Dobrogea nu aveau unde să își facă educația teologică. Integrarea Facultății de Teologie în cadrul Universității din Iași ar contribui la lărgirea orizontului cultural al studenților teologi, prin contactul cu studenții celorlalte facultăți, prin frecventarea unor cursuri umaniste etc. Nu a avut câștig de cauză deoarece prin *Legea 87 pentru raționalizarea învățământului*

² Heinz Brandsch, *Pedagogi români contemporani*, în românește de V. Beneș. Cluj: Editura revistei Satul și școala, 1938, 111.

³ Heinz Brandsch, *Pedagogi români contemporani*, în românește de V. Beneș. Cluj: Editura revistei Satul și școala, 1938, 113.

⁴ Heinz Brandsch, *Pedagogi români contemporani*, în românește de V. Beneș, Cluj: Editura revistei Satul și școala, 1938, 112.

⁵ Mariana Momanu, *Educație și ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist*. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2005, 183-184.

*teologic universitar*⁶, Facultatea de Teologie Suceava a Universității Iași și Facultatea de Teologie din București formau o singură Facultate de Teologie în cadrul Universității București.

Profesorul Ștefan Bârnănescu s-a opus implementării pedagogiei sovietice în învățământul preuniversitar românesc precum și eliminării literaturii pedagogice occidentale, pe motiv că aceasta din urmă ar fi reacționară. Drept consecință, Ștefan Bârnănescu este eliminat pentru 4 ani din învățământul superior (**epurat**), prin decizia Ministerului Învățământului Public nr. 89477 din 15 octombrie 1951⁷. Fapt fără precedent, a fost înlăturat după începerea anului universitar, după doar câteva săptămâni de cursuri! A fost nevoit să lucreze un timp ca laborant la Politehnică (1952-1955), apoi la Institutul pentru Perfecționarea Personalului Didactic din Iași (1955-1956), după care a revenit la catedră, la Universitatea "Al. I. Cuza" (1956-1965).

Lucrările științifice ale lui Ștefan Bârnănescu acoperă tematici fundamentale în științele educației – pedagogie generală, istoria pedagogiei, pedagogia culturii, epistemologie pedagogică și istoria învățământului din Țările Române în Evul Mediu și epoca modernă: *Fr. W. Foerster. Sinteză doctrinară*- 1926, *Viața, opera și filosofia lui E. Boutroux*- 1927, *Clasa de elevi. Anchetă pedagogică*- 1928, *Misionarism și concepția despre lume la elevul seminariilor și al școlilor normale din România*- 1930, *Pedagogia pentru școlile normale* – 1932, *Teoria categoriilor (Contribuții cu privire la evoluția sistemelor de categorii)*- 1932, *Școala germană, note și impresii* – 1933, *Reflexiuni de psihopedagogie criminală* – 1934, *Didactica pentru școalele normale și seminarii*- 1935, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință* – 1936, *Politica culturii în România contemporană- studiu de pedagogie* – 1937, *Tehnologia didactică*-1939, *Învățătorul român contemporan și destinul neamului*- 1939, *Istoria pedagogiei românești* – 1941, *Pedagogie practică* – 1946, *Pedagogie agricolă* – 1946, *Schola latina de la Cotnari. Biblioteca de Curte și proiectul de Academie al lui Despot Vodă*- 1957, *Academia domnească din Iași, 1714-1821* - 1962, *Dicționar de pedagogie contemporană* – 1969; *Pagini nescrise din istoria culturii românești. Sec. X-XVI* - 1971, *Educația, învățământul și gândirea pedagogică din România - dicționar cronologic* - 1978, în colaborare cu Florela Bârnănescu) și *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*- 1983, *Pedagogia, ca volumul XII din seria Istoria științelor în România*- 1984⁸. A elaborat cursuri litografiate pentru

⁶ *Legea 87*, publicată în Monitorul Oficial, nr. 78/2 aprilie 1948.

⁷ Mariana Momanu, *Educație și ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist*. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2005, 190.

⁸ Ermona Zaharian, *Pedagogia românească interbelică. O istorie a ideilor educative*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971, 79–95;177–182.

uzul studenților, de *pedagogie* (vol. I- 560 pagini, vol. II- 300 pagini) și *didactică* (vol. I- 600 pagini).

În colaborare cu Radu Manoliu a publicat *Registrul individualității școlărilor. Formular pedagogic și administrativ*- 1933. Ștefan Bârsănescu și George Văideanu (un alt mare pedagog ieșean) au publicat în 1961 volumul *Educația estetică*, la vremea respectivă de mare noutate ca abordare pedagogică. A fost printre primii pedagogi din România și Europa care au înțeles și apreciat **cercetarea multidisciplinară în cadrul științelor educației și al științelor conexe** (ca de pildă sociologie și psihologia), susținând că viitorul aparține interdisciplinarității, deschizând în 1971 un drum fecund, valorificat în România mai ales după 1990⁹. Ștefan Bârsănescu pleda pentru **formarea unor echipe mixte de cercetători** din domeniul pedagogiei, sociaologiei, psihologiei etc. S-a referit și la rolul jucat major jucat de anumite personalități în epoca în care au trăit, recenzând opera marelui istoric A.D. Xenopol¹⁰.

De asemenea, profesorul Ștefan Bârsănescu a făcut parte din colectivul de cadre universitare care au alcătuit *Dicționarul de pedagogie*¹¹, apărut sub egida Institutului de Cercetări Pedagogice și Psihologice, în 1979, o lucrare de referință, care include categorii fundamentale, noțiuni, principii, metode, forme de organizare, orientări, curente și mișcări mai importante din domeniile educației, învățământului, a științelor pedagogice. Ștefan Bârsănescu a fost și a rămas cel mai remarcabil istoric al educației și pedagogiei, prin lucrarea din 1941 oferind **prima sinteză a istoriei pedagogiei românești**. Considera că popoarele se prezintă în arena mondială prin calitatea studiilor istorice, care sunt o mărturie a nivelului cultural atins de o colectivitate umană. A decedat la 5 noiembrie 1984.

III. Idei pedagogice inovatoare

Ștefan Bârsănescu este, incontestabil, prin *Politica culturii în România* (Iași, 1937; reeditare Editura Polirom, Iași, 2003), așa cum subliniază Carmen Crețu, întemeietorul unui nou domeniu de cercetare în România – **a politiciii**

⁹ Ștefan Bârsănescu, "Pedagogia și sociologia în cercetarea multidisciplinară", în *Cercetările multidisciplinare și interdisciplinare. Originea, dezvoltarea și perspectivele lor*. Lucrările sesiunii științifice a Academiei R.S.R. din 5-7 aprilie 1971, coord. Pavelescu Dan. București: Editura Academiei RSR, 1972, 112-145.

¹⁰ Ștefan Bârsănescu, "A.D. Xenopol și problema personalității în istorie", în *A. D. Xenopol. Studii priivoare la viața și opera sa*, coordonatori Boicu Leonid și Zub Alexandru. București: Editura Academiei RSR, 1972, 133-137.

¹¹ ****Dicționar de pedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.

educației- fiind unul dintre primii teoreticieni și metodologi ai domeniului din lume¹². Ștefan Bârnănescu, în urma analizei politicilor culturale ale statului român în deceniile trei și patru ale sec. XIX, evidențiază faptul că nu se poate vorbi de coerență în ceea ce privește politica culturală în România, ci de o lipsă de unitate, o legislație care se schimbă de la un guvern la altul¹³. Politica educației era concepută ca o politică a instrucției, lipsind viziunea de ansamblu, manifestându-se reduse preocupări pentru creație și propagarea culturii.

În lucrarea sa, *Conceptul educației în publicistica pedagogică actuală*¹⁴, Ștefan Bârnănescu a lărgit sensurile conceptului de educație, ajungând la formularea că noua educație în pedagogia românească trebuie definită cu un proces complex pentru realizarea (formarea) elevilor români ca oameni de cultură. În perioada interbelică, Ștefan Bârnănescu a realizat numeroase cercetări de psihologie școlară, publicând în diverse reviste o serie de studii ca rezultat al propriilor sale observații științifice și anchete: *Vocabularul, limbajul și lumea de imagini la copilul rural*¹⁵, *Jocul și munca în viața copilului rural*¹⁶, *Fenomenul religios la puberul rural*¹⁷. și *Viața socială a copilului rural*¹⁸.

Din perspectiva lui Ștefan Bârnănescu, orice lecție ar trebui să se deruleze în câteva etape esențiale: pregătirea dispoziției școlărilor și îndrumarea puterii lor de cunoaștere asupra obiectului lecției; comunicarea cunoștințelor noi sau prezentarea obiectului în vederea percepției lui; prelucrarea cunoștințelor obținute sau aprofundarea lor- operația analitică; generalizarea, sistematizarea sau recapitularea și valorificarea cunoștințelor în practică și aplicarea lor¹⁹.

Problema tipurilor de lecție a fost abordată în volumul referitor la *Tehnologia didactică* din 1939. În opinia lui Ștefan Bârnănescu, există **3 tipuri**

¹² Carmen Crețu, *Politici educaționale*. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2003, 19.

¹³ Ștefan Bârnănescu *Politica culturii în România contemporană – studiu de pedagogie*. Iași: Editura Terek, 1937, 350-351.

¹⁴ Ștefan Bârnănescu, *Conceptul educației în publicistica pedagogică actuală (cursuri libere de vară)*, Soroca: Litvac, 1935, 21-28.

¹⁵ Ștefan Bârnănescu, "Vocabularul, limbajul și lumea de imagini la copilul rural.", *Anuarul Școlii Normale Vasile Lupu*, 3(1929): 170-193.

¹⁶ Ștefan Bârnănescu, "Jocul și munca în viața copilului rural.", *Minerva*. II, nr.3 (1929): 92-106.

¹⁷ Ștefan Bârnănescu, "Fenomenul religios la puberul rural.", *Minerva* III, nr.3 (1930): 115-129.

¹⁸ Ștefan Bârnănescu, *Viața socială a copilului rural.*, *Anuarul Școlii Normale Vasile Lupu*, nr. 4 (1929): 70-93.

¹⁹ Heinz Brandsch, *Pedagogi români contemporani*, în românește de V. Beneș. Cluj: Editura revistei Satul și școala, 1938, 126.

principale de lecții: lecții în care, pe prim plan, apare **transmiterea culturii**; lecții în care se accentuează **trăirea ideilor**, manifestarea sentimentului de iubire și admirație pentru valorile spirituale și lecții care urmăresc, în primul rând, **formarea capacității de lucru a elevilor**, în vederea unei creații culturale valoroase²⁰. Este pentru prima dată, în 1939, când un pedagog român, utilizează în literatura de specialitate, **conceptul de tehnologie didactică**, devenit așa de frecvent peste câteva decenii.

În 1969, Ștefan Bârsănescu a coordonat un manual de *Istorie pedagogiei* (în colaborare cu Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș și Ion Gheorghe Stanciu), destinat în primul rând studenților de la institutele pedagogice de doi ani (dar și elevilor de la liceele pedagogice), o lucrare remarcabilă, care în 335 de pagini, prezintă evoluția pedagogiei universale și românești, din antichitate până în secolul XX²¹. A explicat, pentru prima dată, importanța studierii disciplinei *Istoria pedagogiei* în învățământul pedagogic preuniversitar și în cadrul Institutelor pedagogice. Istoria pedagogiei îi ajută pe viitorii dascăli să cunoască aspectele progresiste ale teoriei despre educației care se dezvoltă în contextul evoluției ascendente a societății, să înțeleagă și să își însușească ideile pedagogice care, având un caracter național, datorită valorii lor, sunt preluate și integrate în pedagogia universală²².

A definit clar obiectul de studiu al disciplinei *Istoria pedagogiei*, care, din perspectiva sa, trebuie să se focalizeze asupra istoriei procesului instructiv-educativ (din antichitate până în contemporaneitate), să analizeze scopul, formele, principiile și tehnica educației, pe perioade și etape istorice, la nivel global și la diferite popoare²³. Istoria pedagogiei studiază și **gândirea pedagogică**, de la formele cele mai simple de la observații și precepte populare, exprimate prin proverbe, până la teorii, sisteme și curente de idei pedagogice, de la idei deduse din mituri, filosofie, etică, psihologie,

²⁰ Ștefan Bârsănescu, *Tehnologia didactică*, (Iași: Editura Terek, 1939): 67-72.

²¹ Ștefan Bârsănescu (coord.), Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș, Ion Gheorghe Stanciu, *Istoria pedagogiei*, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969, 1-335.

²² Ștefan Bârsănescu (coord.), Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș, Ion Gheorghe Stanciu, *Istoria pedagogiei*, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969, 7.

²³ Ștefan Bârsănescu (coord.), Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș, Ion Gheorghe Stanciu, *Istoria pedagogiei*, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969), 9

sociologie, biologie etc. până la adevărurile pedagogice stabilite ca rezultate ale cercetării pedagogice științifice²⁴.

Peste câțiva ani, Ștefan Bârsănescu a coordonat un manual de *Istoria pedagogiei* destinat doar liceelor pedagogice, ediția a III-a (și ultima) apărând în 1974²⁵, în colaborare cu aceiași autori (Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș și Ion Gheorghe Stanciu), o carte de mai mică amploare, dar mai bine structurată și sistematizată, esențializată, cuprinzând principalele momente din evoluția pedagogiei românești și universale, acordând un loc mai însemnat pedagogilor români.

Pedagogia culturii are în Ștefan Bârsănescu, discipol al lui Eduard Spranger, cel mai important reprezentant român. Pedagogia culturii a apărut în strânsă legătură cu "*filosofia vieții*", care-și propunea să trateze omul ca pe un întreg, ca o structură ce nu poate fi divizată în părțile componente, principalul ei teoretician fiind Eduard Spranger. Discipol al lui Spranger la Universitatea din Berlin, profesorul Ștefan Bârsănescu a aflat în pedagogia culturii o teorie care oferea o explicație cuprinzătoare a fenomenului educației, capabilă să scoată pedagogia din impasul în care ajunsese din cauza unor tendințe teoretice contrare și permițând dezvăluirea unor noi fațete ale procesului educativ. Ființa umană nu poate fi înțeleasă decât prin raportare la valorile culturii²⁶.

Din această perspectivă, scopul educației este *personalitatea culturală*, caracterizată nu numai de stăpânirea unui cerc larg de cunoștințe, de capacitatea omului de a se devota binelui, adevărului, frumosului și de a crea valori culturale. Conceptul de personalitate culturală îl includea pe cel de personalitate morală. Adevărul, binele și frumosul sunt valori eterne, dincolo de timp și spațiu. Formarea omului de cultură se realizează prin intermediul educației morale, educației estetice, educației social-politice, educației intelectuale, educației profesionale și religioase²⁷.

Unitatea pedagogiei contemporane ca știință este o lucrare care pune bazele epistemologiei pedagogice românești, oferind o amplă sinteză a trăsăturilor

²⁴ Ștefan Bârsănescu (coord.), Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș, Ion Gheorghe Stanciu, *Istoria pedagogiei*, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969, 10.

²⁵ Ștefan Bârsănescu (coord.), Silvia Cernichevici, Octavian Ionescu, Mioara Cimpoieș, Ion Gheorghe Stanciu, *Istoria pedagogiei*, manual pentru anul V-licee pedagogice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974, 1-248.

²⁶ Ion Gh. Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, ediția a III-a revăzută. Iași: Editura Institutul European, 2006, 133.

²⁷ Ștefan Bârsănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Iași: Tipografia Concesionară Terek, 1936, 192.

dominante și a tendințelor din mișcarea pedagogică mondială și națională. Pedagogia culturii îi apare lui Bârsănescu ca o concepție care depășește opoziția atât dintre individual și serial, cât și dintre pedagogia intelectualistă herbertiană (care pune accentul pe receptare), și pedagogia voluntaristă (care făcea din activitatea elevului momentul central al educației)²⁸.

Pedagogul Ștefan Bârsănescu considera **educația** (în sensul cel mai larg) **un act de cultură**, format din **3 etape specifice**: receptarea valorilor culturale care caracterizează o anumită societate și civilizație; trăirea și interiorizarea acestor valori ale culturii și crearea unor noi valori culturale. Actul educativ posedă un caracter complex, evidențiat de dezvoltarea capacității de receptare a elevilor, cultivarea aspirației spre idealuri și dezvoltarea capacității de creare a valorilor și bunurilor culturale²⁹. Ființa umană nu are numai intelect și voință, ci și emoții, sentimente, care au un important rol în învățare. Prin implicarea vieții afective în procesul cunoașterii umane se ofereau condiții obiective pentru înfăptuirea învățământului educativ³⁰.

Idealul educativ e întotdeauna o *copie a valorilor* pe care o epocă le consideră ca cele mai înalte³¹. Ștefan Bârsănescu solicita învățătorului, dascălului în general, să posede o largă cultură filosofică, artistică și științifică, un adânc simț al răspunderii și un impuls spre misionarism cultural³².

Personalitatea educatorului este un model de care depinde educația ca atare. Plecând de la sistematizarea critică a concepțiilor despre cunoaștere, de la evoluția sistemelor de categorii, Ștefan Bârsănescu elaborează o teorie despre categorii din punct de vedere tipologic, evidențiind trei tipuri de categorii în trei momente ale istoriei filosofiei: tipul *aristocratic* (în care domină categoriile metafizice și ontologice), tipul *kantian* (în care domină categoriile psihologice) și tipul *contemporan* scientist (în care coexistă punctele de vedere psihologic, logic, biologic și sociologic).

Abordând problema **educației religioase**, Bârsănescu recunoaște că este "*unul din capitolele cele mai însemnate, dar și din cele mai grele ale pedagogiei*". Potrivit marelui pedagog, scopul esențial al educației religioase îl reprezintă

²⁸ Stanciu Stoian, *Pedagogia română modernă și contemporană*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976, 219–224; 318–320.

²⁹ Ștefan Bârsănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*. Iași: Tipografia Concesionară Terek, 1936, 342.

³⁰ Ion Gheorghe Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, ediția a III-a revăzută. Iași: Editura Institutul European, 2006, 134.

³¹ Ștefan Bârsănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*. Iași: Tipografia Concesionară Terek, 1936, 345.

³² Ștefan Bârsănescu, *Didactica pentru școlile normale și seminarii*. Craiova, 1935, 230.

"credința într-un principiu suprem, creator și conducător al universului", căruia i se adaugă alte finalități importante: "subordonarea vieții noastre acestui principiu" care duce la sfințenie, formarea la copil a deprinderilor de trai religios, într-un cuvânt, "formarea omului din punct de vedere al credinței în spirit creștin, adică în spiritul operei și ideilor lui Iisus Hristos"³³.

IV. Concluzii

Format în universitățile din Europa Centrală și influențat de pedagogia germană, Ștefan Bârnănescu s-a afirmat cu un magistru al pedagogiei românești, formând generații de dascăli în spiritul valorilor occidentale, opunându-se, în anii 1947-1951, regimului comunist, împotrivindu-se desființării Facultății de Teologie a Universității din Iași și scoaterii religiei din învățământul preuniversitar, precum și implementării pedagogiei sovietice, în contextul abandonării tradiției pedagogice românești de până atunci, de factură occidentală. A suportat consecințele, fiind eliminat temporar din învățământul superior, în 1951.

În concluzie, opera pedagogică a profesorului Ștefan Bârnănescu nu a fost afectată de patina timpului, multe lucrări și contribuții științifice păstrându-și valoarea și actualitatea până astăzi, dovadă fiind faptul că sunt citate în literatura de specialitate, iar unele lucrări au fost reeditate recent de prestigioasa Editură Polirom. Ștefan Bârnănescu a fost primul pedagog român care a înțeles că viitorul aparține cercetărilor inter și multidisciplinare. A elaborat manuale valoroase în domeniul pedagogiei pentru învățământul secundar și cel superior. A folosit, printre primii, conceptul de tehnologie didactică. A elaborat și a explicat pedagogia culturii, înțelegând procesul educativ dintr-o perspectivă holistică, incluzând și trăirile, emoțiile și sentimentele. Scopul educației este formarea, la elevi, a personalității culturale, caracterizată de capacitatea omului de a se devota binelui, adevărului, frumosului și de a crea permanent noi valori culturale. A acordat o mare importanță educației morale și religioase, în spiritul credinței creștine autentice.

³³ Ștefan Bârnănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane cu știința*. Iași: Tipografia Concesionară Terek, 1936, 128-129.

Bibliografie

- Bârsănescu, Ștefan. "A.D. Xenopol și problema personalității în istorie", în A. D. Xenopol. *Studii privitoare la viața și opera sa*, coordonatori Boicu Leonid și Zub Alexandru, București: Editura Academiei RSR, 1972.
- _____. *Conceptul educației în publicistica pedagogică actuală (cursuri libere de vară)*, Soroca: Litvac, 1935.
- _____. *Didactica pentru școlile normale și seminarii*, Craiova, 1935.
- _____. "Fenomenul religios la puberul rural.", *Minerva* III, nr.3 (1930): 115-129.
- _____. "Jocul și munca în viața copilului rural.", *Minerva*. II, nr.3 (1929): 92-106.
- _____. "Pedagogia și sociologia în cercetarea multidisciplinară", în *Cercetările multidisciplinare și interdisciplinare. Originea, dezvoltarea și perspectivele lor*. Lucrările sesiunii științifice a Academiei R.S.R. din 5-7 aprilie 1971, coord. Pavelescu Dan, București: Editura Academiei RSR, 1972.
- _____. *Politica culturii în România contemporană – studiu de pedagogie*, Iași: Editura Terek, 1937.
- _____. *Tehnologia didactică*, Iași: Editura Terek, 1939.
- _____. *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Iași: Tipografia Concesionară Terek, 1936.
- _____. "Viața socială a copilului rural.", *Anuarul Școlii Normale Vasile Lupu*, nr. 4 (1929): 70-93.
- _____. "Vocabularul, limbajul și lumea de imagini la copilul rural.", *Anuarul Școlii Normale Vasile Lupu*, 3(1929): 170-193.
- Bârsănescu Ștefan (coord.), Cernichevici Silvia, Ionescu Octavian, Cimpoiș Mioara, Stanciu Ion Gheorghe. *Istoria pedagogiei*, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969.
- Bârsănescu Ștefan (coord.), Cernichevici Silvia, Ionescu Octavian, Cimpoiș Mioara, Stanciu Ion Gheorghe, *Istoria pedagogiei*, manual pentru anul V-licee pedagogice, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974.
- Bulboacă, Sorin. *Istoria pedagogiei*, Arad: Vasile Goldiș University Press, 2011.
- Brandsch, Heinz. *Pedagogi români contemporani*, în românește de V. Beneș, Cluj: Editura revistei Satul și școala, 1938.
- Crețu, Carmen. *Politici educaționale*, Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2003.
- ****Dicționar de pedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
- Legea 87 pentru raționalizarea învățământului teologic universitar*, publicată în Monitorul Oficial, nr. 78/2 aprilie 1948.

- Momanu, Mariana. *Educație și ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist*, Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2005.
- Stanciu, Ion Gheorghe. *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, ediția a III-a revăzută, Iași: Institutul European, 2006.
- Stoian, Stanciu. *Pedagogia română modernă și contemporană*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
- Zaharian, Ermona. *Pedagogia românească interbelică. O istorie a ideilor educative*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971.